

STRESZCZENIE

rozprawy doktorskiej pt. *Blaski i cienie życia codziennego w piętnastowiecznej Florencji*

Obszar nauk humanistycznych, dyscyplina - Kulturoznawstwo

Promotor w rozprawie doktorskiej: prof. dr hab. Danuta Quirini-Popławska

Promotor pomocniczy w rozprawie doktorskiej: dr Łukasz Burkiewicz

Przedstawiona rozprawa doktorska poświęcona została codziennemu życiu mieszkańców Florencji okresu piętnastego wieku. Miasto cechowało się wówczas wysokim rozwojem gospodarczo-ekonomicznym, a nade wszystko kulturowym. Poziom życia materialnego wpływał na rozwój takich dziedzin jak malarstwo, rzeźba, architektura, literatura, filozofia czy pedagogika. Mając na uwadze wymienione fakty, za cel dysertacji wybrano ukazanie miasta, którego obywatele stworzyli wyjątkowe warunki gospodarcze i finansowe umożliwiające rozwój kultury materialnej oraz duchowej. Fakt ten wpływał na różne aspekty ich życia, które przedstawiono w niniejszej pracy z punktu widzenia nauki jaką jest kulturoznawstwo. Realizacja powyższego projektu nie byłaby możliwa bez sięgnięcia do prac z różnych dziedzin wiedzy: historii, historii sztuki, rzeźby, architektury, filologii, filozofii, pedagogiki czy religioznawstwa. Należy nadmienić, że na gruncie polskiej nauki wspomniany temat w tak szerokim zakresie nie był do tej pory podejmowany przez badaczy.

Niniejsza dysertacja składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia oraz bibliografii, w której uwzględniono źródła drukowane oraz opracowania. Pierwszy rozdział ma na celu przybliżyć czytelnikowi dzieje Florencji, jej ustrój polityczny (rządy w mieście sprawowali obywatele zapisani do cechów), biografie członków rodu Medycich, podział cechów, przestrzeń miasta z uwzględnieniem najważniejszych budynków o charakterze świeckim oraz sakralnym, przekrój społeczny jak również założenia oraz reprezentantów nowego prądu umysłowego – humanizmu, który najpełniej rozwinął się w interesującym nas mieście. Ta część pracy pozwala na zapoznanie się ze specyfiką Florencji i umożliwia czytelnikowi lepsze zrozumienie zagadnień z zakresu szeroko rozumianej sztuki oraz obyczajowości tego miasta.

W rozdziale drugim skupiono się na problematyce codziennych zajęć florentyńczyków i wybranych problemach społecznych. Jak podkreślono, mieszkańcy trudnili się głównie

rzemiosłem, handlem (prowadzonym na terenie krajów Europy, a także poza jej granicami) oraz bankierstwem. Dzięki pokaźnym zyskom, które generowały wymienione gałęzie gospodarki możliwe było inwestowanie w rozwój kulturalny miasta (np. dzieła sztuki, sprowadzanie starożytnych rękopisów, przedsięwzięcia architektoniczne czy też uroczystości świeckie oraz religijne). Na stronach omawianego rozdziału ukazano również rolę edukacji we Florencji. Była to dziedzina życia, do której przywiązywano szczególną uwagę. Rozwój humanizmu zrewolucjonizował podejście do wychowania i nauczania nowych pokoleń florentryńczyków. Skupiano się nie tylko na przyswajaniu wiedzy z konkretnych dziedzin takich np. gramatyka, algebra, filozofia, matematyka, ale dbano również o rozwój fizyczny poprzez uprawianie sportów. Kształcenie w różnych dziedzinach wiedzy miało przygotować przyszłego kupca, bankiera czy artystę do jak najlepszego wykonywania w przyszłości swojego zawodu. W rozdziale drugim czytelnik poznaje również problematykę postrzegania kobiet w XV-wiecznym społeczeństwie florenckim. Choć w ówczesnej literaturze oraz malarstwie dominował wizerunek kobiet (uosabiających idealne piękno) które niekiedy są obiektami miłości twórcy, to w rzeczywistości ich życie - jak ukazano - było przede wszystkim podporządkowane ojcom, braciom oraz mężom. Na podstawie wielu przytoczonych przykładów można stwierdzić, iż pomimo przemian mentalnościowych dokonujących się we florenckim społeczeństwie nadal obecny był mizoginizm. Kolejnym zagadnieniem podjętym w rozdziale drugim jest opieka zdrowotna. Ukazano trud jaki podejmowali mieszkańcy w walce zwłaszcza z nawracającymi epidemiami dżumy. Przywołując *Dekameron* Giovanniego Boccaccia oraz wspomnienia Giovanniego di Paolo Morelliego przedstawiono opisy *Czarnej Śmierci* z 1348 r., która zdziesiątkowała miasto. Na podstawie przytoczonych przykładów dotyczących zakładanych w mieście instytucji niosących pomoc można stwierdzić, że wśród mieszkańców powszechna była dobroczynność i troska o chorych, wędrowców oraz podrzutki. Fundowano szpitale, spośród których najbardziej znanym stał się przytułek dla porzuconych dzieci (Ospedale degli Innocenti) zaprojektowany według renesansowych zasad stylu architektonicznego przez Filippo Brunelleschiego w latach 20. XV wieku. Mówiąc o codziennym życiu florentryńczyków uwagę skupiono również na kwestii wykroczeń prawnych i wymierzaniu kar. Tylko dzięki surowej jurysdykcji możliwe było utrzymanie porządku w mieście i zapewnienie bezpieczeństwa obywatelom, którzy brali często udział w masowych uroczystościach.

Trzeci rozdział dysertacji przybliży czytelnikowi sposoby spędzania wolnego czasu w XV-wiecznej Florencji. Dla jej mieszkańców (głównie pracowników warsztatów, kupców czy bankierów) skupionych głównie na pracy, potrzeba odpoczynku i rozrywki stanowiła

istotny element życia, które w okresie późnego średniowiecza było krótkie oraz narażone na wiele niebezpieczeństw takich jak chociażby choroby czy śmierć podczas podróży. Otwartość obywateli na uczestnictwo w tych bogatych i radosnych uroczystościach oraz zabawach wynikała przede wszystkim z oddziaływania humanizmu. Wśród jego założeń znalazła się bowiem afirmacja życia przez którą m.in. rozumiano nie tylko uczestniczenie w różnorodnych rozrywkach, ale korzystanie z doczesnych uciech. Pomimo oficjalnych zakazów, florenccy nie rezygnowali z gier hazardowych, które bywały często powodem zakłócania porządku. Wolny czas spędzano również na uprawianiu sportów i uczestnictwie w turniejach. Florenccy szczególnie upodobali się mecze piłki nożnej (*calcio*) oraz wyścigi konne. Organizacja turniejów była z kolei nawiązaniem do dawnych tradycji rycerskich, które stopniowo zanikały w wyniku przemian społeczno-gospodarczych. Turnieje, przygotowywane z rozmachem, miały na celu podkreślić wielkość i bogactwo Medycich. Przedstawiciele rodu (głównie Lorenzo i Giuliano de' Medici) kilkakrotnie zostawali zwycięzcami turniejów. Florencka publiczność fascynowała się również walkami dzikich zwierząt. Mówiąc o świętowaniu, wspomniano w dysertacji również o karnawale. Z jego okazji tworzone były utwory poetyckie czy też organizowano pochody wzorowane na starożytnych triumfalnych wjazdach do miast po odniesionym zwycięstwie. Jednym z bardziej cenionych twórców karnawałowych pieśni był Lorenzo de' Medici, który nawiązywał w nich do mitologii. Innym zagadnieniem poruszonym w rozdziale trzecim są wizyty we Florencji zagranicznych władców, bądź dostojników kościelnych. Zwrócono uwagę, że przebiegały one według określonego ceremoniału. Mieszkańcy czynili wszystko, aby zyskać przychyłość gości. W tym celu organizowali na ich cześć przedstawienia teatralne, uczyły bądź turnieje. Ostatnia część rozdziału trzeciego poświęcona została uroczystościom prywatnym. Śluby w XV-wiecznej Florencji były przede wszystkim kontraktami zawieranymi pomiędzy rodzinami kobiety i mężczyzny, przy czym wybór małżonka był decyzją podejmowaną najczęściej przez ojca panny młodej. Jej posag stawał się własnością męża, a jedynymi przedmiotami, które do niej należały były stroje przechowywane w skrzyni (*cassone*) ozdobionej malowidłami o tematyce biblijnej lub mitologicznej. Najbardziej widowiskowymi weselami były we Florencji te zawierane przez przedstawicieli najbogatszych rodów. Wielkie koszty pochłaniały pogrzeby. Władze miejskie szczególnie dbały o oprawę tych ceremonii, które odbywały się po śmierci zasłużonych obywateli.

W czwartym, ostatnim rozdziale pracy omówiono zagadnienie florenckich uroczystości o charakterze religijnym. W związku z tym, że w życiu ówczesnych ludzi szczególną rolę odgrywał Kościół i wiara można zaobserwować różnorodne formy jej

wyrażania. Np. wielu florentyńczyków zostawało członkami świeckich bractw religijnych, a w testamentach przekazywali niejednokrotnie znaczne sumy pieniężne na rzecz kościołów. Kalendarz liturgiczny regulował życie mieszkańców, którzy przywiązywali dużą uwagę do uroczystości religijnych. Znaczącym świętem dla florentyńczyków był dzień 24 czerwca kiedy wspomniano św. Jana Chrzciciela (patrona miasta). W dalszej części pracy przedstawiono przebieg innych uroczystości religijnych takich jak Wielkanoc, Boże Narodzenie, Trzech Króli oraz innych świętych patronów. Wydarzenia te skupiały całą miejską społeczność bez względu na pochodzenie, czy status majątkowy. We Florencji rozwinął się również teatr religijny, w ramach którego wystawiano spektakle przybliżające żywoty świętych bądź historie biblijne. Aktorami byli głównie młodzi chłopcy skupieni w bractwach religijnych. W rozdziale czwartym opisano niektóre z pielgrzymek florentyńczyków do Rzymu czy Ziemi Świętej, na podstawie zachowanych relacji z podróży. Pracę kończy podsumowanie.

Joanna Kotet